

חבל נחלתו

סימן כ

שמיני רגל בפני עצמו

"ועל דרך האמת, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ (שמות כ, י), ויום השביעי הוא שבת ואין לו בן זוג, וכנסת ישראל היא בת זוגו שנאמר ואת הארץ, והנה היא שמינית. "עצרת היא" כי שם נעצר הכל... וזהו מאמרם (חגיגה יז א) שמיני רגל בפני עצמו הוא לענין פז"ר קש"ב. ותשלומין דראשון הוא, כי הוא אצילות הראשונים ואינו כאחדות שלהם"... רמב"ן (ויקרא כג, לו)

ובחג הסוכות, מקיש חג השבועות לחג המצות, מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה — אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה. — וליקש לחג הסוכות: מה להלן שמונה — אף כאן שמונה! — שמיני — רגל בפני עצמו הוא. — **אימור דאמרינן שמיני רגל בפני עצמו — לענין פז"ר קש"ב, אבל לענין תשלומין — דברי הכל תשלומין דראשון הוא.** דתנן: מי שלא חג יום טוב הראשון של חג — חוגג את כל הרגל, ויום טוב האחרון של חג". היינו, מי שלא הביא קרבן חגיגה בחג הסוכות מביא בשמיני

א. נקוט בידינו מלימוד הש"ס (יומא ב ע"ב, סוכה מז-מה, חגיגה יז ע"א) ששמיני עצרת רגל בפני עצמו, אבל הן משמו הן מהלכותיו נראה שאין הדבר לגמרי כן, לענין פז"ר קש"ב¹ (שאף בפירושם ישנה מחלוקת) הוא רגל בפני עצמו, ויש בו הלכות ודינים שלגביהם הוא המסיים את חג הסוכות².

הדברים מפורשים בראש השנה (ד ע"ב): "דאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה — תלמוד לומר בחג המצות ובחג השבועות

1. בירושלמי (סוכה פ"ה ה"ז, חגיגה פ"א ה"ו) סימן זה אינו מופיע, אלא נאמר: "שמיני רגל בפני עצמו, פייס בפני עצמו, ברכה בפני עצמה, קרבן בפני עצמו". ותו לא.
2. במהרי"ל (מנהגים, הלכות חג הסוכות, ה) מסופר כך:
"נשאל למהר"י סג"ל מפני מה אומר בשמיני עצרת ביום שמיני חג העצרת הזה יאמר חג שמיני ודיו. והשיב דבכל המצות מברכין על המצוה כגון חג המצות חג השבועות חג הסוכות, ואי אמר הכי שמיני לחוד לא נדע מאיזה שמיני היא, לכן אומר נמי העצרת. ואי אומר העצרת לחוד ה"א שבועות הוא דנמי מתקרי עצרת דשבועותיכם מתרגמינן בעצרותיכון לכך אומר שמיני. ושוב מצאתי וז"ל: אם בא לומר חג יאמר את יום שמיני חג העצרת הזה דאז משמע שהוא טפל לחג ולא חג בפני עצמו, כדאמרינן בריש יומא מי איכא מידי דעיקר רגל לא בעי פרישה טפל דידיה בעי פרישה ואפילו למ"ד שמיני רגל בפני עצמו הוא ה"מ לענין פז"ר קש"ב אבל לענין תשלומין תשלומי ראשון הוא. הילכך האומר את יום שמיני עצרת הזה טעות הוא בידו שמשמע שהוא חג בפני עצמו כשאר חגים, עכ"ל".
ורואים שמהרי"ל הבין שהוא חלק מסוכות עם כמה הלכות מיוחדות אבל בעיקרו הוא טפל לחג הסוכות.

חבל נחלתו

עצרת, אף שהוא השמיני מיום הראשון של סוכות. וכפי שנראה להלן אף לעניין דברים נוספים הוא סיומו של חג הסוכות ואינו רגל בפני עצמו.

ב. ניתן ללמוד את המשמעות הכפולה בשמיני עצרת משמו שכינהו חז"ל יו"ט האחרון. לדוגמא במס' סוכה (פ"ב מ"ו): "ועוד אמר רבי אליעזר מי שלא אכל לילי יום טוב הראשון ישלים בלילי יום טוב האחרון. וחכמים אומרים אין לדבר תשלומין על זה נאמר (קהלת א') מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות". הוא אחרון ביחס לראשון.

ועוד שם (פ"ד מ"ח): "סוכה שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר סוכתו, אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום טוב האחרון של חג".

וכן במס' תענית (פ"א מ"א) לעניין הזכרת גבורות גשמים בברכת מחיה המתים: "מאימתי מזכירין גבורות גשמים? רבי אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג, רבי יהושע אומר מיום טוב האחרון של חג. ובמשנה שלאחריה: "רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר, הראשון אינו מזכיר".

ובתוספתא ביצה (פ"ג ה"ט) לעניין שימוש בעצי הסוכה בשמיני עצרת: "אין נוטלין עצים מן הסכה אפילו ביום טוב האחרון של חג, אם אמר לכשארצה אטול הרי זה מותר". ובתוספתא סוכה (פ"א ה"ז) לעניין הנאה מנויי סוכה: "תלה בה אגוזין הפרסקאות ורמונים וגלוסקאות פרכילי ענבים ועטרות של שובלין כשירה לא יאכל מהן אפילו ביום טוב האחרון של חג, ואם התנה עליהן שיאכל מהן בחג מותר".

ואף כשהבריתא מזכירה פז"ר קש"ב הרי

היא מכנה אותו כסיומו של סוכות, כאמור בתוספתא סוכה (פ"ד ה"ז): "ויום טוב האחרון של חג: פייס לעצמו, זמן לעצמו, רגל לעצמו, קרבן לעצמו, שיר לעצמו, ברכה לעצמה, שנאמר: ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך".

ולענין מקח וממכר במועד בתוספתא מו"ק (פ"ב ה"ג): "חניות פתוחות לסטיו פותח ונועל כדרכו, לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת, ערב יום טוב האחרון של חג יוציא ומעטר את השוק בשביל כבוד יום טוב האחרון של חג".

ובתוספתא נדרים (פ"ד ה"ז) לענין לשון נדרים: "ענד שיעקרו סוכות – אסור עד לילי יום טוב האחרון של חג".

וכן ביומא (כא ע"ב) למדו מעשן המערכה בשמיני עצרת היאך עלה דינם לגבי גשמי השנה הקרובה: "והאמר רבי יצחק בר אבדימי: במוצאי יום טוב האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה, נוטה כלפי צפון – עניים שמחזין ובעלי בתים עצבין, מפני שגשמי שנה מרובין ופירותיהן מרקיבין. נוטה כלפי דרום – עניים עצבין ובעלי בתים שמחזין, מפני שגשמי שנה מועטין ופירותיהן משתמרין. נוטה כלפי מזרח – הכל שמחזין, כלפי מערב – הכל עצבין".

ובגירסת המשנה בתלמוד הירושלמי סוטה (פ"ז מ"ז) גורס: "פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב האחרון של חג בשמיני מוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה שנ' מקץ שבע שני' במועד שנת השמיטה בחג הסוכות בבוא כל ישר' לרא' וגו'". (אמנם במשנה שבידינו ובבבלי גורס: "מוצאי יו"ט הראשון").

ובמדרש שמואל (פרשה כח אות ו) כותב: "ויקח המלך את שני בני רצפה וגו', ויתנם

(סוכה פ"ד מ"ז): "אמר ה' והיית אגן שמח, ואמרו לרבות יום טוב האחרון לשמחה".
 וכן במסכת חולין (פ"ה מ"ג): "בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט, בתה מכרתי לשחוט, ואלו הן: **ערב יום טוב האחרון של חג**".

ומבאר זאת בתוספות ר"ד (ע"ז ה ע"ב):
 "בארבעה פרקים בשנה כו' פי' המורה (=רש"י) עיו"ט האחרון של חג מפני שהוא יום השלמת קרבנות החג דתנן מי שלא חג וכו' וי"ד בניסן משום פסחים ערב עצרת משום שלמי חגיגה ועולת ראיה. ואינו נראה לי... ונ"ל שכל טעם בארבעה פרקים **אינו אלא משום שמחה** שדרך כל ישראל לקנות בשר ולשמוח ביו"ט ומש"ה בערב ר"ה וערב עצרת ועיו"ט הראשון של פסח כולם קונים לשחוט ועיו"ט הראשון של חג ה"ט דלא תניי' בהדיהו **משום דכיון דאיכא שמיני עצרת קמיייהו כל עיקר שמחתן התם משוה לה** כדאמרינן משל למלך שזימן את בניו וביום שמיני עושה משתה גדול כשרוצים להפרד ממנו **והילכך כל עיקר השמחה בשמיני עצרת עבדי לה**, אבל ביו"ט הראשון של פסח אין משהין שמחתן ליום השביעי מפני שאינו רגל בפ"ע וכל עיקר השמחה ביו"ט ראשון קא עבדי לה... עולה מדברי הר"י דטראני ששמחת סוכות מתנקזת לשמיני עצרת ובזה שהוא מחד חלק מהחג ומאידך רגל בפני עצמו בכך שמחתו כפולה ומכופלת.

וכן בלשונו של בעל שו"ת גינת ורדים (או"ח כלל ב סי' כג): "והיינו טעמא דיום שמחת תורה שעולין כולם וקורין בענין אחד **דידוע הוא שאין לנו בכל השנה כולה יום שמחה כיום שמיני חג עצרת שהוא יום המיוחד למלך ואוהבו** שיהיו שמחים יחד

ביד הגבנונים ויוקיעום וגו' (שמואל ב' כא ח ט), מלמד שהיו תלויים שבעה חדשים ממוצאי יום טוב הראשון של פסח עד יום טוב האחרון של חג..."

עולה כי חז"ל קראו לשמיני עצרת יו"ט האחרון של חג, ונראה שאין זה רק מינוח שונה, ולשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד (ע"י ע"ז נח ע"ב), אלא חז"ל תפסו שמצד אחד הוא שמיני המסיים את החג מצד ערכו ותכניו, ומצד שני הוא עצרת – רגל בפני עצמו נפרד מהחג.

ג. ואף לשמחה מלמדת המשנה שדינו יוצא מתוך המשכיותו לסוכות (סוכה פ"ד מ"ח): "ההלל והשמחה שמונה כיצד? מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג כשאר כל ימות החג, סוכה שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר סוכתו אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה **מפני כבוד יום טוב האחרון של חג**".

ובגמ' פסחים (עא ע"א): "והיית אגן שמח — לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה".
 וכתב תוס' (פסחים עא ע"א ד"ה לילי יו"ט): "פי' בקונטרס דוקא לילה אבל יום שמיני לא, וקשה לריב"א דהתנן ההלל והשמחה שמונה וליכא למימר משום ליל שמיני קתני שמונה דליכא שמונה לילות דליל יום טוב ראשון לא קחשיב, ועוד דומיא דהלל דעיקרו ביום, ועוד דכי פריך לקמן ואם איתא זימנין דלא משכחת לה שמונה כגון שחל להיות יום טוב הראשון בשבת, ואי כפירוש הקונט' תיקשי נמי לכולי עלמא דכשחל יום שמיני באחד בשבת אז ליכא אלא שבעה דמתי יוכל לשחוט לליל שמיני שהוא מוצאי שבת דאי שחייט בערב שבת איפסלא לה, הלכך נראה לפרש **דלילי יום טוב האחרון** לאו דווקא דה"ה ביום". וכך כתב בפשטות הרמב"ם בפירוש המשנה

חבל נחלתו

ולא יעבור זר בתוכן".

ואף קרבנות היחיד של שמיני עצרת באים כהשלמה לקרבנות החג כאמור במסכת חגיגה (פ"א מ"ו): "מי שלא חג (=הביא קרבן חגיגה) ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל **ויום טוב האחרון של חג**, עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, על זה נאמר (קהלת א) מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות". וכן בתוספתא (חגיגה פ"ב ה"י). וברש"י (יומא ג ע"א): "תשלומין דראשון הוא — אלמא טפל דידיה הוא".

אמנם, לעומת מצות שמחה וקרבנות היחיד בולטת הפסקת מצוות חג הסוכות: סוכה, לולב, ניסוך המים, הקפת המזבח בערבה שאינן נוהגות בשמיני עצרת.

ולענין נדרים כך כתב הרמב"ן (סוכה מה ע"א): "והוי יודע דאע"ג דאמרינן בשמיני שהוא רגל בפ"ע, לענין נדרי ביטוי בכלל החג הוא, שכך מצינו בירושלמי בפרק הנודר מן המבושל קונס יין שאני טועם בחג אסור אף ביו"ט האחרון, ומפרש התם משום דהלכו בנדריים אחר לשון בני אדם אבל בלשון תורה יום טוב האחרון אינו בכלל החג". ובשולחן ערוך (יו"ד סי' רכ ס"ג): "קונס יין שאיני טועם בחג, אסור ביו"ט האחרון".

ובאר הש"ך (ס"ק לד): "אסור ביום טוב וכו' — אף על גב דהוא חג בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב מ"מ בלשון בני אדם הוא בכלל החג".

עולה מן הדברים לעיל ששמיני עצרת אינו רגל בפני עצמו לכל דבר, אלא יש בו צדדים שהוא בפני עצמו — פז"ר קש"ב שנבארם להלן, ויש בו צדדים שהוא יום אחרון של סוכות.

ד. כאמור "רגל בפני עצמו" הוא אחד מהדינים של פז"ר קש"ב, אולם בבבלי

ובירושלמי בשניהם הוא קודם מוגדר כ'רגל בפני עצמו' ואח"כ מובאים פרטי ההלכות (פז"ר קש"ב — בבלי; פייס, ברכה, קרבן — ירושלמי) ומבאר על כך הרמב"ן (סוכה מה ע"א): "ואני אומר כיון שלא מצאו המפרשים ז"ל ענין בפ"ע לרגל יותר הוא נכון להם לפרש **דרגל בפ"ע הוא** לומר שהם שני רגלים, חג הסוכות שבעה רגל אחד, ושמיני רגל אחד, ונפקא מינה לענין פז"ר קש"ב, **רגל בפ"ע אב ואלו תולדות כדפרישית**, וכדאמר ר"י רגל בפ"ע הוא שכשם ששבעת ימי החג טעונין כו', למדו כל זה ממה שהוא רגל בפ"ע, ולמדו שהוא רגל בפני עצמו מביום כמו שפירשו בירושלמי, וממה שמצאו בו עוד חילוקים הכא כתיב והכא כתיב כדאמרו לעיל בגמרא, ואין דבר שמתקשה בזה כלל אלא שהיה להם לומר פז"ר קש"ב".

היינו, בהסברו הראשון לענין שמיני רגל בפ"ע מבאר הרמב"ן שרגל הוא אב לכל ההלכות, והיה צריך לומר פז"ר קש"ב ולא פז"ר קש"ב. אמנם ישנם דינים שהוא עצמו מצביע עליהם כדוגמת שהוזכרו לעיל שמלמדים על קשרו לסוכות ועל כן אף הוא מסכים לכך שאינו רגל מוחלט, אלא רק לדברים מסויימים (פז"ר קש"ב) דינו כרגל.

הסבר דומה להסברו של הרמב"ן כתב אף הריטב"א (ראש השנה ד ע"ב): "אימור דאמרינן רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב. פי' בסוכה (מ"ז א), ושמיני מהכא דרגל בפני עצמו לשון כללי לכולם וגם לשון פרטי מדלא קאמר לענין פז"ר קש"ב".

ובחידושי לסוכה (מז ע"ב) באר יותר וכתב: "רגל בפני עצמו. לעיל פירשו רגל בפני עצמו דרך כלל לכולהו פרטי דאית ביה לומר שהוא רגל בפני עצמו לענין שטעון קש"ב ולינה בפני עצמו, אבל הכא אמרינן

ליה דרך פרט שרגל בפני עצמו הוא ענין פרטי לעצמו וכזמן ושיר וברכה וחבריו, מדקאמר פז"ר קש"ב ולא קאמר פ"ז קש"ב או רפ"ז קש"ב שיהא כלל ופרט. ובפ"ק דר"ה (ד' ב') נמי אמרינן אימר דאמרינן שמיני רגל בפני עצמו הוא לענין פז"ר קש"ב אבל לענין תשלומין [תשלומין] דראשון הוא, אלמא רגל בפני עצמו דמני בפז"ר קש"ב פרטא היא דאי לאו הכי הוה ליה למימר אימור דאמרינן רגל בפני עצמו הוא לענין פ"ז קש"ב אלא ודאי פרטי הוא לאיזה ענין שיהיה, **וא"א לומר שיהיה רגל בפני עצמו לעיקר הרגל** שיהא חייב בראיה וחגיגה לעצמו דאם כן הוה להו ד' רגלים שאם חגג ביום ראשון וחזר לביתו שיהא זקוק לחזור לשמיני כרגל אחר, והתורה לא אמרה אלא ג' רגלים, והכי מוכח מדתנן (חגיגה ט' א') שאם לא חגג ביום טוב ראשון שחוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון הא אלו חגג ביום טוב ראשון או בשאר ימים אינו חייב לחגוג בשמיני לעצמו ופשוט הוא".

מתבאר, ששמיני רגל בפני עצמו לפרטים הכלולים בפז"ר קש"ב אך לא לעניינים אחרים המצויים לגבי רגלים.

הרמב"ן (סוכה שם) נותן הסבר נוסף ובו הוא מוסיף עוד יותר להפוך את שמ"ע לרגל ומתגבר על הקושיה שהציב הריטב"א בסוף ביאורו לעיל, וז"ל: "ולי נראה שהלשון שאמרו בשמיני שהוא רגל בפ"ע הוא כמאמרם בפסחים (צ"ג א') שני רגל בפ"ע כו', ואיכא דאמר התם שני תשלומין דראשון הוא ולא רגל הוא, ועיקר מחלוקתם לומר שאם שגג בראשון והזיד בשני למאן דאמר רגל בפ"ע חייב כרת ולמ"ד תשלומין פטור, וכן גר שנתגייר בין שני פסחים וקטן שנתגדל בינתים, למ"ד רגל בפ"ע חייב לעשות פסח שני, למ"ד תשלומין כל שאינו זקוק לראשון

אינו זקוק לשני, וכן רגל בפני עצמו דשמיני לענין זה הזכר, לפי שעיקר חובת הרגלים ראייה וחגיגה ולזה הזכרו רגלים בגמרא בכל מקום, לפיכך אמרו רגל בפני עצמו לומר שטעון מה שטעונין הרגלים ראייה וחגיגה ושמחה, והענין לפי ששנינו (חגיגה ב' א') הכל חייבין בראיה חוץ מחדש שוטה וקטן ועבדים שאינם משוחררים החגר והסומא והחולה, ואתמר התם (ט' א') מאי תשלומין ר' יוחנן אמר תשלומין לראשון ואם היה חגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני, וזה נוהג בכל שבעת ימי החג, אבל שמיני רגל בפ"ע הוא ואע"ג דלא חזי בכל הנך חזי בשמיני, **ומיהו אינו רגל מיוחד לעצמו לגמרי** שאם חוגג בראשון אינו חוגג בשמיני אלא כענין [שאמרו] בפסחים לרבי דאמר שני רגל בפני עצמו הוא, והיינו דאמרינן בפ"ק דראש השנה (ד' ב') אימר דאמרינן שמיני רגל בפני עצמו הני מילי לענין פז"ר קש"ב, אבל לענין תשלומין – תשלומין דראשון הוא, לומר שאם חגג בראשון פטור בשמיני, ואפילו לר' הושעיא דאמר בכל ימי החג דאע"פ דלא חזי בראשון חזי בשני, משום דלדידיה חיוב דראיה בכל יום ויום משבעת ימי החג הוא דכתיב שבעת ימים תחוג לה' אלהיך וכתוב ולא יראה את פני ה' ריקם, אבל שמיני לא כתיב התם כלל, ובפרשת רגלים שבתורת כהנים דכתיב שמיני לא כתיב ביה ראייה, אלא שדרשו ממאי דכתיב בחדש השביעי תחוגו אותו שחוגג אף בשמיני ומשום תשלומין דשבעה הוי, דכתיב וחגתם חג לה' שבעת ימים בשנה בחדש השביעי תחוגו אותו לרבות אף השמיני לתשלומין דהנך שבעה, הלכך כיון דאיהו ראייה וחגיגה לא כתיבי ביה, משום תשלומין דהנך אי לא חזי בראשון [לא]

חבל נחלתו

חזי בשמיני לדברי הכל, אלא מפני שהוא רגל בפ"ע הוא מתחייב בראייה וחגיגה, והוא דלא עבד בראשון כדפי"י.

לפי הסברו השני של הרמב"ן שמ"ע הוא רגל בפני עצמו ביחס לשאר ימות החול ולא ביחס ליום הראשון של סוכות. הוא יוצר חיוב מחדש למי שלא חג ביום הראשון או בתשלומיו. ויש בו שני צדדי תשלומין, מחד אם הביא את קרבנות היחיד של החג ביום הראשון של סוכות או בשאר ימי החג שוב אינו צריך להביאם ביום השמיני ובכך הוא מעין תשלומין של ראשון. ומאידך למי שלא היה ראוי ביום הראשון להביאם ויכול מכאן ואילך, בשאר ימי החג שהם תשלומין אינו חייב להביא אבל בשמיני מחמת שהוא רגל בפני עצמו חייב להביא. ובכך הוא דומה לפסח שני למ"ד בפני עצמו ולא תשלומין של ראשון. לפי הסבר זה שמיני הוא רגל בפני עצמו כמעט לכל דבר ואינו השלמה לסוכות, אלא שאם כבר הביא קרבנות היחיד בחג הסוכות נפטר מהם ביום השמיני. ומוסיף הרמב"ן:

"ולמדו כל זה הענין שהוא רגל בפ"ע אע"פ שהוא תשלומין מְקוּזָה הכתוב שלא ערבו עם הראשונים בפרשת קרבנות, הכא כתיב וביום הכא כתיב ביום הכא כתיב כמשפטם כו', והיינו דא"ר יהודה שמיני רגל בפ"ע הוא, שכשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן לעצמן שוה בהם, כך שמיני טעון קרבן לעצמו שני מהם פר אחד ואיל אחד, וטעון שיר שתקנו לו שיר מעניינו של יום שלא כענין השיר של שאר הימים והוא למנצח על השמינית כדמפורש במס' סופרים (פרק י"ט), וטעון ברכה דהיינו זמן או שמזכירין שמו בברכת המזון ותפלה ביום השמיני חג עצרת הזה ואינו

מזכיר כשאר ימים חג הסוכות הזה, וטעון לינה כעיקר הרגל, אלמא רגל בפני עצמו עשאוהו לכל דבר, והילכך חובת הרגלים עליו וחייב בו ראייה וחגיגה לעצמו ואע"ג דליכא תשלומין לראשון כגון דלא הוה חזי בהו כדפרישית". (ועי' לעיל שאף הריטב"א פרש כן 'רגל בפני עצמו').

ה. הרב חיד"א דן בברכי יוסף (או"ח סי' תרסח ס"ק ב) מה דינו של הטועה בהזכרה ואמר חג הסוכות במקום להזכיר שמיני עצרת. וז"ל:

"ואכתי פש גבן חקור דבר, אם המצא ימצא דשמיני עצרת נכלל בכלל חג הסוכות אי לא. והנה רש"י ביומא דף ג' פירש גבי פז"ר קש"ב, רגל שאין שם סוכות עליו. וכ"כ הריטב"א בחידושי סוכה דף מ"ו, דאינו בכלל חג סוכות, והוא חלוק בסוכה ולולב. וכן הוא מפורש בירושלמי ריש פרק הנודד מן המבועל, דהאומר קונם שאני שותה יין בחג, בלשון תורה אין שמיני עצרת בכלל, אלא דבלשון בני אדם שמיני עצרת בכלל חג. והביא הירושלמי הזה הרשב"א (נדריס סא ב ד"ה ירושלמי בפרק) והר"ן (נדריס מט א ד"ה תניא). וכ"כ מרן בב"י י"ד סי' ר"ך, מדנפשיה. וכבר כתבנו בעניותנו שם בי"ד סימן ר"ך בזה. וכפ"ז נראה דכל שכן בנדון דידן, **שאם אמרו דאין שמיני עצרת נכלל בחג, מכל שכן שאינו נכלל בחג הסוכות.**

"האמנם אגן מה נענה ביום שידובר בנו תלמוד ערוך בבלי בסוטה דף מ"א, דאתמר התם דאי כתב רחמנא בחג הסוכות הוה אמינא אפילו יום טוב האחרון. וכל ישר הולך עיניו יחזו דסוגיא זו מוכחא **דבלשון תורה שמיני עצרת בכלל חג הסוכות**, וכמו שכתבנו בעניותינו בי"ד סי' ר"ך הנז'. ומאחר דעין רואה סתמא דתלמודין קרי בחיל דבחג

מקדש השבת בי"ט דיצא, כבר כתבנו בעניינינו שם סי' תפ"ז (אות ב) דלמסקנא הדר מר משמעתייה, שלא כמו שעלתה על דעת מי שהביא דבריו ודו"ק". ומסקנתו שלא יצא אם טעה והזכיר סוכות במקום שמ"ע.

ו. מכאן נעבור לסימני ההלכות ולמחלוקות שנפלו בהן.

נאמר בברייתא (סוכה מח ע"ב): "ויום טוב האחרון של חג: פייס לעצמו, זמן לעצמו, רגל לעצמו, קרבן לעצמו, שיר לעצמו, ברכה לעצמה".

[א] פייס (פז"ר קט"ב)

רש"י ביומא (ג ע"א) כתב: "פייס לעצמו — שאין פייס בפרי החג אצל המשמרות, שכל המשמרות שונות ומשלשות בהן לפי חשבון סדרן, כמו ששנינו במסכת סוכה (נה), אבל פר של שמיני — בתחילה מפייסין עליו". וכעין זה במילים שונות כתב בסוכה (מח ע"א) ובחגיגה (ז ע"א).

הרמב"ן (סוכה מח ע"א) מקשה על רש"י, ומפרש בצורה שונה. וז"ל: "פרש"י ז"ל פייס בפני עצמו דבשאר ימי החג לא היו מפייסין אלא כל עשרים וארבע משמרות מקריבות על סידור שהן סדורות ככתוב בדברי הימים יהויריב ידעיה כו', זו היא ששנינו (נ"ה ב) יום טוב הראשון של חג היו שם י"ג פריס ואילים שנים ושעיר אחד נשתיירו שם י"ד כבשים לשמונה משמרות כו', לומר שמקריבין ט"ז משמרות על סידורן י"ג פריס ואילים שנים ושעיר אחד, ושמונה הנשארות מקריבות על סידורן נמי י"ד כבשים כדמסדר להו מתני' ביום הראשון ששה מקריבין שנים (פריס) [שנים] והשאר אחד אחד, וקצרו של דבר שלא היה פייס למשמרות בשבעה ימי החג כלל. ומה ששנינו בשמיני חזרו לפייס

הסוכות דכתיב באוריתא, אי לאו דכתיב בבא כל ישראל, הוה אמינא אף י"ט אחרון. היה נראה לכאורה דהא דקאמר בתפלתו את חג הסוכות במקום שמיני עצרת יצא, דבכלל חג הסוכות הוא. והן אמת דתקון רבנן לקרוא שם חדש שמיני עצרת בתפלה, כמ"ש רש"י ושאר מפרשים בפירושו פז"ר קט"ב, אלא דחלוקים היכא רמיזה. עש"ב. אבל בדיעבד כיון דשמיני עצרת בכלל חג הסוכות. אימור דיצא.

"אלא דנראה דבכל זאת האי גברא דאמר חג הסוכות במקום שמיני עצרת לא יצא, משום דסירכא דסוכות רגל על לשונו, ועד השתא חג הסוכות דקאמר בתפלותיו על סוכות ממש איכוון. וא"כ גם עתה האומר בפיו חג הסוכות על סוכות נמי קאמר. ולא דמי למאי דאמרינן בשמעתא הנו', דהתם חג הסוכות דכתב רחמנא אמרינן דעל שמיני עצרת נמי איכוון, ובכהאי גוונא הוא דאיכא למיגמר מהתם, דקורא לשמיני עצרת בכלל חג הסוכות מימר שפיר קאמר. אבל האומר חג הסוכות, וכונתו על סוכות ממש, ואעיקרא הוא לא ידע אי שמיני עצרת בכלל חג סוכות, מהיכא תיתי דאמירתו לגבוה חג הסוכות היא העולה במקום שמיני עצרת, הא ודאי טעות הוא בידו וחוזר. ויש להביא קצת ראיה לזה ממ"ש הרב חק יעקב ושאר אחרונים סי' תפ"ז, דהחותם מקדש השבת בתפלת יום טוב, אף דזכר י"ט באמצע, ושבת נקרא י"ט, לא יצא, דלא כיון על י"ט שנקרא שבת אלא על שבת ממש. ומכל שכן הכא, דזה ודאי לא ידע דשמיני עצרת נכלל בחג הסוכות, והוא לא כיון אלא סוכות ממש, ולשונו תהליך בארש הרגל מועדת, ודאי לא יצא, ומחזירין אותו. והגם דהרב מגן אברהם שם סי' תפ"ז (ס"ק ב) כתב ברישא בחותם

חבל נחלתו

בפייס משמרתו מתחלת ביום הראשון, וזה שעל ימינו משמרתו מקריבין אחריו וכן כולם כדרך שעושין בני משמר בארבעה פייסות בכל יום, ובפייס הזה של יום ראשון נתפייסו משמרות כל ימי החג, נמצאו כולן מקריבות בפייס זה על סדר המשנה, ביום טוב ראשון של חג היו שם י"ג פרים ומי שהיה מקריב פרים היום לא היה מקריב למחר כו'.

"וכן מצאתיה בתוספתא דתנא אבא יוסי בן חנין אומר לא היה פייס אלא לראשי משמרות בלבד ושאר כל המשמרות חוזרות חלילה, ור' חנינא בן אנטיגנוס אומר לא היה פייס אלא ליום טוב הראשון של חג בלבד ושאר כל ימי החג חוזרות חלילה, פי' סובר אבא חנין שהיו מפייסין ראשי המשמרות ומשמרה הזוכה בפייס קודמת ועל ידה מקריבות כל המשמרות כסדרן במקרא, ורבנן פליגי בהא וסברי דשאר משמרות מקריבות כדרך שעומדות בכוליא (יומא כ"ה א') כדפרישית. ואיפשר דליכא הכא פלוגתא ואנ"פ שבלשון יחיד הם שונים אותה, וכן סיפא (סוגיא) דר' חנינא בן אנטיגנוס הכל מודים בה, וכן כיוצא בהן בתלמוד רבות, וכדרך שמסודרות בכוליא הם זוכות בפייס כמו שזכרין היחידים בפייס התמיד כדפרישית".

הרמב"ן מסביר שהיה פייס אחד בין ראשי המשמרות בתחילת הרגל ועל פיו היו קובעים את חלוקת קרבנות הציבור בחג הסוכות, והפייס היה ככל הפייסות, והמשמר הבא היה הבא אחריו בסדר המשמרות. ומשמע שבשמ"ע חזרו לסדרי הפייסות הרגילים היינו כל הכהנים היו מפייסים ביניהם. ולא היה משמר הזוכה בקרבן.

וכן כתב הריטב"א (סוכה מז ע"ב): "פרש"י

כברגלים, פי' הרב ז"ל שמפייסין בו כשאר הרגלים כפסח ועצרת, והטעם דמפני שהיו בחג קרבנות מרובין לא היו משמרות צריכין לפייס אבל בשאר רגלים שקרבנותיהם מועטין מפייסין להם. וזה דרך המפרשים ז"ל. "וקשיא לי שאפילו בחג משמע דמשמרות הקודמות משתכרות יותר מן האחרות, שהם זוכות בפרים תחלה, ושם מהן על פי סידורן זוכות להקריב בכבשים שנים שנים, נמצאו ראשונות משובחות ומשתכרות בקרבנות יותר מן האחרות, ולא תקבל אחת מהם ברצונה להתעכב עד למחר ועד שביעי, וכ"ש שתי משמרות האחרונות שלא היו משלשות בפרים שאינן מקבלות עליהן להתאחר, וכל עיקר הפייס לא נתקן אלא בדבר קל מזה כדתנן (יומא כ"ב א') מעשה שהיו שניהן רצין ועולין בכבש דחף את חבירו כו', השתא בתרומת הדשן שאין בה שום הנאה לכהן אלא זכות מצוה בלבד היו מקפידין עד שתקנו להם פייס, בקרבנות פרים ואילים לא כש"כ, ועוד חזרו לפייס כברגלים לא משמע כשאר הרגלים דהוה ליה למיתני בשמיני מפייסין כשאר הרגלים, ועוד דהוה ליה לתנא דמתני' למיתני לא היה פייס בחג, מדקתני סתם ביום הראשון היו י"ג פרים כו' משמע דמקריבין כדרך כל רגל, ועוד פייס בפני עצמו משמע דבשאר הימים היה שם פייס בפני עצמן".

הרמב"ן מקשה שלפי רש"י כל המובן של פייס בפני עצמו אינו מתבאר היטב שכן היה צריך להיות פייס בין המשמרות בסוכות בתחילת החג, ולא נהגו אך בתור וחלוקה בעלמא. וכן לגבי שמ"ע הלשון אינה מדויקת. ומתרג':

"אבל הענין כך הוא שהיו כל המשמרות מתכנסות בחג כדרך כל הרגלים, ולוקחין מכל משמר ומשמר גדול שבו ומפייסין, וזה שזוכה

כאמור לעיל, ישנה חזרה וסתירה מסויימת בין הגדרת שמיני כולו כרגל לבין הזכרת הדין בתוך ששת הדינים של פז"ר קש"ב. ולכן הראשונים הסבירו זאת על פרטי הלכות על אף הקושי שבדבר.

בסדר רב עמרם גאון (סדר חג הסוכות) נאמר: "והכי אמר שר שלום גאון, בשמיני של חג אומר במוסף מלך רחמן ושלש פעמים בשנה, מפני שרגל בפני עצמו הוא לענין שלש רגלים, דקאמר אימר דאמרו רגל בפני עצמו הוא לענין פז"ר קש"ב, אבל לענין קרבן, תשלומין דראשון הוא. דתנן מי שלא חג יום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון של חג וכך הלכה. וכך מנהג בשתי ישיבות ובכל מקומות".

עולה, שנחשב לרגל בפני עצמו דוקא לענין הזכרה בתפילות, אבל לענין קרבנות יחיד הוא תשלומין של סוכות.

ובתשובות הגאונים (שערי תשובה סי' שכג) מפרש זאת לענין דיני אבלות וז"ל: "דהא רבינא דהוא בתרא אמר הלכתא אפי' יום אחד לפני החג והחג שבעה, ושמיני שלו שהוא רגל בפני עצמו הרי כאן עשרים ואחד, וזהו שאמרו רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב פי' רגל בפני עצמו זהו כדי לחשב יום שמיני של חג הסוכות שבעת ימים לאבל למנין

כי בשמיני היה בו פייס כמו בשאר הימים אבל בחג לא היה בו פייס כלל מפני שהיו שם פרים מרובים ולא היו צריכין פייס, וליתא דהא ודאי צריכין היו לפייס איזו לפרים ואיזו לאלים ואיזו לכבשים ומפורש הוא בתוספתא שהיה פייס ביום טוב ראשון של חג, וכן נ"ל לפי שאמרו לק' בפרק החליל שכל המשמרות היו שונות ומשלשות חוץ משתים שלא היו משלשות ומפני זה היה צריך להקפיד בפייס, אבל עיקר הפירוש כי ביום הראשון היו מפיסין לראשי משמרות ומתוך אותו פייס זוכין בכל הימים בסדר שלהם בזה אחר זה כדאיתא בפרק החליל, ובשמיני מפני שאינו מכלל החג והוא קרבן בפני עצמו היו מפיסין פעם אחרת, וזהו ששינוי בשמיני חזרו לפייס כרגלים כלומר שחזורים לפייס בשמיני אחר שפייס הרגל פייס אחר³, והשתא אתי שפיר לישנא דפייס בפני עצמו וכאידך דאמרינן זמן בפני עצמו וחבריו".

[ב] זמן (פז"ר קש"ב)

רש"י במסכת יומא (ג ע"א) פרש: "זמן לעצמו — לברך שהחיינו". וכן בסוכה (מה ע"א) וחגיגה (יז ע"א). וכן בירושלמי (חגיגה פ"א ה"ז) פרשו את דין ברכה על שהחיינו — "ברכה א"ד לא: זמן".

[ג] רגל (פז"ר קש"ב)

3. הרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"י ה"ב) כתב: "וכלן עובדין בשוה ברגלים". וכוונתו שכל המשמרות עובדות יחדיו. לא התברר האם כולם מצטרפים כפרטים לפייסות או שהמשמרות מפייסות. ומצאתי שהמאירי (ראש השנה ד ע"ב) כתב: "והענין שכל עשרים וארבעה משמרות עובדים כאחד ברגלים בקרבנות החג שאע"פ שבתמידים ונדרים ונדבות שבמועד אינן עובדות בשוה אלא משמרה הראויה לאותו השבוע בקרבנות החג מיהא עובדות בשוה וכן כל כהן הבא לעבוד חולק בלחם הפנים ובשתי הלחם ובכל קרבנות הרגלים ומפייסים בהם וכל שזוכה לעבוד עובד". משמע מדבריו שהפייסות לקרבנות הציבור היו אישיות ולא היו תלויות במשמרות. ובקרבנות היום ונדרים ונדבות שלא מחמת החג היו מפייסים רק כהני המשמר העובד באותו שבוע.

חבל נחלתו

שלשים". וכן כתבו הרי"ף (סוכה כג ע"א) והרא"ש (סוכה פ"ד סי' ה).

הרמב"ן (סוכה מח ע"א) השיב על פירוש זה: "ור"ח ורבינו בעל הלכות ז"ל פי' רגל בפני עצמו לענין אבילות שנמנה שבעה כדאמרינן בפרק בתרא דמשקין אמר רבינא אף אנו נאמר יום אחד לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן עשרים ואחד יום, **זה דוחק מאד** ואינו מתקבל עלי כלל שיהא אותו מנין שחידש רבינא ואמר אף אנו נאמר נשנה לראשונים בברייתא, דתניא לעיל רבי יהודה אומר שמיני רגל בפני עצמו הוא, ותניא בהדיא שמיני פז"ר קש"ב כו', ועוד דתלו תניא בדלא תניא שמפני שהוא רגל בפני עצמו הוא נמנה שבעה, במה מציינו שהוא חלוק לענין פז"ר קש"ב הוציא רבינא מיניו ועשאו שבעה רגל בפני עצמו, אבל כל תולדות הללו ממנו הן לְמַדוֹת".

וכן הריטב"א (סוכה מז ע"ב) הקשה: "אבל אין זה פירוש רגל בפני עצמו האמור כאן, שאם כן מה חדש לנו רבינא דהא מתניתא היא, והוה ליה למימר התם תניא כותיה דרבינא שמיני פז"ר קש"ב, אלא שענין רגל בפני עצמו האמור כאן ענין אחר, והאמוראים ממה שלמדו ששמיני רגל בפני עצמו דרך כלל לכל אלו הפרטים של פז"ר קש"ב חדשו הם שהוא נמנה שבעת ימים לענין אבילות". היינו אין לתלות שהברייתא חידשה דין שרבינא אמרו והרי הוא מאוחר כמה דורות לאחריהם. ועוד שדינו של רבינא נובע מכך ששמיני רגל בפ"ע וא"כ איך אפשר ליחס את הדין בפז"ר כדין של רבינא.

ואילו רש"י (יומא ג ע"א) פרש: "רגל לעצמו — שאין שם חג הסוכות עליו". ואולי כוונתו כדברי רב עמרם גאון. וכ"נ מדבריו

בחגיגה (ז ע"א): "רגל — שיש לו שם רגל בפני עצמו, ואינו קרוי סוכות".

ובסוכה (מח ע"א) כתב רש"י: "רגל בפני עצמו — שאין יושבין בסוכה".

הרמב"ן (סוכה מח ע"א) השיב על פירוש רש"י: "ואם אין רגל בפני עצמו אלא לומר שאינו בסוכה ולולב לא הוצרכו ללמוד כן מן הו"ו, ועוד שאינו נקרא רגל בפני עצמו בשביל שאינו בכל מצות הרגל שלו, שהרי לולב נוהג בראשון ואינו בשאר הימים בגבולין, (ורגל) ופסח נמי חלוק במצה ומורו כדאיתמר לעיל".

ובתוספות (ראש השנה ד ע"ב ד"ה פז"ר קש"ב) כתב: "פירש הקונטרס רגל בפני עצמו שאין שם חג הסוכות עליו ורוצה לומר דבברכת המזון ותפלה מזכירין שמיני עצרת ולא סוכות... ודומה לההוא דמפרש ר"ת היא דהכא ורגל לעצמו **שטעונו לינה**. ורבינו חננאל פירש לענין אבילות משום דאמרי' במועד קטן בפרק בתרא (ד' יט.) הקובר מתו שבעה ימים קודם לרגל בטלה ממנו גזירת שלשים וזימנין דליכא שבעה קודם הרגל ואפי' הכי בטלה ממנו גזירת שלשים משום שמיני עצרת, ור"ת עצמו יסד במעריב שלו 'קודש ללינה ושלשים ידחם כאשר אבלים ינחם'. ומיהו אי אפשר לומר שידחה לגמרי דהא אמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (ד' כד: ושם) יום אחד לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן אחד ועשרים יום..."

עולה מדברי תוס' שאת רש"י פרש לגבי אזכרה בתפילה וברכת המזון. ואילו ר"ת פרש זאת לגבי לינה בירושלים בזמן שביהמ"ק קיים. ועי' תוספות (יומא ג ע"א ד"ה פז"ר קש"ב) שהאריך בענין לינה ברגלים. ורבינו חננאל פרש כתשובת הגאונים לענין אבילות ותוס' מבאר שאינו מבטל לגמרי

אלא נחשב לשבעה ימים.

הריטב"א (ר"ה ד ע"ב) משנה במעט את פירוש ר"ת: "ור"ת פירש לענין לינה שטעון לינה לעצמו, ונראה יותר למי שלא נראה בתוך החג ונראה עכשיו, כגון שנתגייר או שהגדיל שהוא חייב בלינה".

הרמב"ן (סוכה מח ע"א) משיב על פירושו של ר"ת שהסביר זאת על לינה: "ור"ת פי' בספר הישר רגל בפני עצמו לומר שטעון לינה תדע מדלא מניין לינה, ואינו במשמע דהא אמר להו רבי יהודה לרבנן רגל בפ"ע שכשם שהשבעה ימי החג טעונין ברכה ולינה כך שמיני כו' דכל אלו מלמדות למה שהוא רגל בפני עצמו, ואלו תולדות, ורגל בפני עצמו אב לכולן, והוה ליה למימר פז"ל קש"ב, ותולדות דנפקי מרגל בפני עצמו קא חשיב,

ועוד מאי משמע ברגל בפ"ע לינה טפי מהנך, שאילו לפירוש הראשונים ז"ל משום לולב וסוכה נראה כרגל בפ"ע ממש, וכן אם הוא נמנה שבעה עשיתו רגל שלם, אבל בלשון רגל בפ"ע אין משמעות לינה יותר משאר דינין, [ולמה] סתמו לינה בלשון רגל ופירשו דינין אחרים שבו, ואדרבה אפי' יהא רגל בפ"ע מפורש מן התורה אין לינה במשמע דאפשר דכיון דליכא שבעה ליכא לינה, ועוד ראיתי בירושלמי שלא הוזכרה לינה בתלמודם כלל ואמרו שהוא רגל בפ"ע, ומה שהביא ראייה מדלא מניין לינה י"ל האי תנא ס"ל שאינו טעון לינה שבעה אינו טעון לינה למעוטי שמיני ופסח שני⁴.

הרמב"ן מעלה אפשרות נוספת לרגל בפני עצמו: "ואפשר עוד שיהא רגל בפ"ע

4. הרמב"ן (סוכה מח ע"א) דן בענין חיוב לינה: "וענין הלינה פירשו רבותינו הצרפתים ז"ל לומר שאם שחט חגיגתו בשביעי ובא שמיני ונתראה פנים בעזרה ואכלה שהרי נאכלת היא לשני ימים, צריך הוא לינה משום חובת הרגל דשמיני, אבל בא בשמיני והביא קרבנו פשיטא דצריך לינה ואפילו לא היה לשמיני דין רגל, דכל המביא קרבן טעון לינה דתניא בספרי ופנית בבקר מלמד שטעון לינה אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות עופות ומנחות יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית כל פינות שאתה פונה מן הבקר ואילך, רבי יהודה אומר יכול יהא פסח קטן כו' שאינו טעון אלא יום אחד וחכ"א הרי הם כעצים ולבונה שטעונין לינה. ועוד הביאו מן הירושלמי שאמרו במסכת בכורים דתנן בבכורים וטעונין לינה אמר ר' יוחנן הדא דתימא כשאין עמהן קרבן אבל יש עמהם קרבן בלא כן טעונין לינה מחמת הקרבן. אלו דבריהם ז"ל, ולדידי קשיא לי שהרי זה שלא בא לעזרה עד שמיני צריך הוא להביא עמו עולת ראייה בשמיני ותיפוק ליה משום עולת ראייה, ואי אפשר ששלח נמי עולתו בשביעי קודם שנתראה פנים בעזרה שאין חובתה אלא בשעת ראייה דכתיב ולא יראו פני ריכם, ומפורש אמרו בירושלמי במסכת חגיגה שאינו משלח חגיגתו ביד אחר ולמדו מן הטמא דפטור מן הראייה.

"אלא כן אני אומר, דלר' יהודה דממעט פסח קטן לית ליה כל פינות ואין שום קרבן טעון לינה אלא של רגלים בלבד, וכל שכן עצים ולבונה, ולית ליה הא דתנן בכורים טעונים לינה דאינהו נמי מכל פינות שאתה פונה נפקי, והכי איתא בירושלמי, הילכך לינה דשמיני לר' יהודה משום רגל בפני עצמו הוא, וטעון שבעה קרינן ביה כיון דהוא תשלומין דכולי חג, ואלו לא היה רגל אינו צריך לינה משום קרבן כלל, והיינו דקתני ברייתא פז"ר קש"ב ולא קתני לינה דההיא דרבנן היא דאית להו לינה לכל מביא קרבן, [ו]לינה לדידהו (דלאו) [בלאו] חובת רגל היא ולא מיתניא ליה גבי הנך".

הרמב"ן מחדש שחיוב לינה על הבאת קרבנות הוא במחלוקת תנאים, ולחכמים חייבים בלינה על

חבל נחלתו

אף לענין בל תאחר, וכיון שעברו עליו לר' שמעון (ר"ה ד' ב') שני רגלים ושבעת ימי החג ולר"מ שבעת ימי החג בלבד עובר בבל תאחר, ואע"ג דשמיני תשלומין להם, מידי דהוה אעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה ואפ"ה כל שלא הקריב בעיקר הרגל עובר בעשה ולר"מ עובר בבל תאחר, וגם זה נכון דרגל בפני עצמו לכל ענין קרבנות התלוי ברגלים קאמרינן, לראיה חגיגה ושמחה ולהבאת קרבנות המוטלין עליו להביא ברגל, וקראי הכי כתיבי בחג השבועות ובחג הסוכות ולא כתיב התם שמיני ומיניה דרשינן בל תאחר בפ"ק דר"ה".

הריטב"א (סוכה מז ע"ב) מעלה את האפשרות של 'בל תאחר', וחולק עליו, וז"ל: "ויש שפירשו שהוא רגל בפני עצמו לענין בל תאחר, ולא שיהיה נמנה רגל שלישי לעבור עליו עם שני רגלים שהרי אמרו (ר"ה ד' א') בפירוש נדר לפני עצרת הרי כאן חמשה

לפני החג הרי כאן ארבעה ואלו היה שמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין רגלים אתה מוצא הנודר לפני עצרת שהם ששה והנודר לפני החג חמשה, אלא לומר שאם עברו שני רגלים קודם החג הוא ראוי לעבור בבל תאחר אע"פ שלא עבר השמיני, ואע"פ דשמיני תשלומין דראשון הוא האשכחן בעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה ואעפ"כ הוא עובר על עיקר הרגל, **ולא נהירא דהתם מוכח במה שאמרו שנה בלא רגלים** היכי משכחת לה? גמר מדרבי מאיר לכולהו רבנן, מכיון שהגיע הרגל השלישי ואין קרבנו בידו הוא עובר בבל תאחר ואפילו ביום הראשון, ועוד שמפני כן לא היה להם לומר שהוא רגל בפני עצמו".

ממשיך הריטב"א ומסביר כרמב"ן לעיל את ההלכה הזו בפז"ר קש"ב: "ונראה לפרש כהרי"א דאמרינן התם (פסחים צ"ג א') פסח שני רגל בפני עצמו הוא או תשלומין דראשון

כל קרבן, ואילו לר' יהודה רק קרבנות הרגלים מחייבים בלינה, וכיון שהסימן פז"ר קש"ב הוא לפי דעת חכמים אינו תלוי בכך ששמיני רגל בפ"ע.

והשפת אמת (סוכה מז ע"א) פרש כרמב"ן מדעת עצמו: "ולכאורה הי' נ"ל דר"י דס"ל דפסח שני לא בעי לינה חולק באמת אדרשא דכל פינות שאתה פונה כו' וס"ל דדוקא ברגלים גז"כ היא דצריך לינה ומרבה גם שמיני אבל לדידן אה"נ דליכא נ"מ כלל בדין לינה כיון דמביא קרבן בחג ממילא מחויב מצד ופנית ואי לא מיייתי קרבן באמת פטור ולכן לא הביא הרמב"ם כלל מזה וסמך עמ"ש בה' ביכורים דרשא דופנית כל פינות שאתה פונה כו' ע"ש דמשמע קצת מלשונו דאינו משום הקרבן רק בכל ביאת מקדש לאיזה צורך שמחויב מה"ת אסור לפנות עד הבוקר, וכ"מ באמת לשון הברייתא, ובהכי מיושב הא דבמסקנא דאמרי' דשמיני רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב לא חשיב לינה לרש"י וש"פ [דרגל בפ"ע לאו לענין לינה אתמר] ואמאי, ולמ"ש א"ש דלדידן אין נ"מ בלינה, ובזה מיושב נמי מה שהקשתי לעיל אהא דאמרי' תניא כוותי' דר"נ דילמא אתי' כר"י, ולמ"ש א"ש דע"כ לא אתי' כוותי' דלר"י הי' לו לחשוב נמי לינה.

"אך בלשון הספרי משמע דדרשא דכל פינות כו' גם ר"י מודה רק בפסח שני דלחכמים חשוב כמו עצים כו' ר"י ממעט לה מדרשא דששת ימים, וצ"ע לברר הדין וגם דעת הרמב"ם נעלמה ממני בזה".

ובערול"נ (סוכה מח ע"א) סיים דבריו לגבי לינה: "דהוא בכלל ברכת המלך כנראה מדברי התוספתא".

הוא למאי נפקא מינה כגון ששגג בראשון והזיז בשני אי אמרת רגל בפני עצמו הוא חייב כרת אבל אי אמרת תשלומין דראשון הוא פטור, אי נמי גר שנתגייר בנתיים וקטן שהגדיל בנתיים אי אמרת רגל בפני עצמו הוא חייב לעשות פסח שני ואי אמרת תשלומין דראשון הוא פטור, וכן יש לנו לומר לענין שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו שאם היה קטן או חגר או עכו"ם או כיוצא בהם שפטורין מן הראיה בראשון והגדיל ונתגייר ונתפשט בנתיים שהוא חייב בשמיני בראיה וחגיגה ושמחה מה שאין כן בשאר ימי החג דלרבי יוחנן דאמר התם כלן תשלומין דראשון אי נפטר ביום הראשון אע"פ שנראה בשאר ימים הרי הוא נדחה ופטור כדאיתא בפ"ק דחגיגה (ט' א'), **אבל שמיני** אע"פ שהוא תשלומין דראשון למי שנראה בראשון ולא חגג שחוגג בו ואי חגג אינו חוגג בו, **הרי הוא רגל בפני עצמו לחייב מי שלא היה ראוי לחוג בראשון ונראה בשמיני**, ואפי' לרבי הושעיא דקאמר התם ששבעת ימי הפסח כלן תשלומין זה לזה ואי לא חזי בראשון וחזי בשאר ימים חייב בחגיגה וראיה ואע"פ שאינם רגל בפני עצמו, שאני התם דרבינוהו קרא נמי מדכתיב שבעת ימים תחוג לה' אלקיך וכתיב ולא יראה את פני ה' ריקם שכל יום ויום משבעת ימים נתחייב לעצמו, אבל שמיני לא נכתב שם אלא שנתרבה לתשלומין בלבד כדאיתא התם אבל לא מצינו בו חיוב לעצמו עד שרמז לנו הכתוב שהוא רגל בפני עצמו כדנפקא לן מקראי דלעיל ולמדנו שיש

לו חיוב לעצמו וזה נראה נכון".
 וכך הוא מסכם אף לעניין דין לינה שהוא כלול בכך שהוא רגל בפ"ע. ז"ל בסוכה (מז ע"ב): "אבל עיקרן של דברים מתבררין ממה שכתבנו **שהשמיני רגל בפני עצמו לחייב בראיה וחגיגה למי שלא נראה בראשון ונראה בשמיני**, ובכלל חיוב זה גם כן שהוא חייב בלינה כשנראה בשמיני ואע"פ שלא הביא קרבנו מפני כבוד יום טוב כשאר רגלים, וזהו שלא פרט כאן לינה **מפני שנכלל בכלל מה שאמרו רגל בפני עצמו** וליכא למינדא מינה".

[ד] **קרבן** (פז"ר קש"ב)

רש"י **ביומא** (ג ע"א) **כתב**: "קרבן לעצמו — שאין קרבנו שוה לכל שאר ימות החג, שכולם פרים מרובים ואילים שנים וארבעה עשר כבשים, וכאן פר אחד איל אחד ושבעה כבשים". **וכ"כ בסוכה** (מח ע"א) **ובחגיגה** (יז ע"א).

וכן הריטב"א (ר"ה ד ע"ב): "קרבן בפני עצמו. שאין בו אלא פר אחד ושבעת כבשים ואילו הי' מכלל החג עדיין מתמעטין והולכין [והיו קרבין בו ו' פרים וי"ד כבשים וכפרש"י⁵].

[ה] **שיר** (פז"ר קש"ב)

רש"י **ביומא** (ג ע"א) **כתב**: "שיר לעצמו — שאין שירו שוה לכל שאר שירות ימי החג, כל שיר ימי החג מדבר מעין גזל מתנות עניים, ואותן של חול המועד מפורש (שם, א) במסכת סוכה הומ"ברי, ושל שמיני עצרת אינו מעין אסיף, ולא פירשו לנו איזהו שירו". **וכן פרש בחגיגה** (יז ע"א).

5. הערת הרה"ג **אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה – ירושלים**: ועי' רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"י ה"ד וה' שפירט הקרבנות ושוב כתב "זוה מוסף בפני עצמו", ואי' כוונתו כרש"י הרי מלים אלו מיותרות. ולענ"ד כוונתו למה שנתבאר בפ"ט ה"ז שבחג העולה קודמת לחטאת, בשמיני עצרת אינו כן.

חבל נחלתו

אבל עתה [ש]השמיני בפני עצמו שיר [של] שביעי הוא נדחה ושל שמיני עומד במקומו⁶.

[ו] **ברכה** (פז"ר קש"ב)

הרי"ף (סוכה כג ע"א) **כתב**: "ברכה בפני עצמה פירוש ברכה בפני עצמה שאומר בתפלה ובהמ"ז את יום שמיני חג העצרת הזה". וכ"כ הרא"ש (סוכה פ"ד סי' ה).

ואילו רש"י (יומא ג ע"א) **פרש**: "ברכה לעצמו — ברכה שהיו מברכין לתפלת חיי המלך, כדמפורש בתוספתא [פרק רביעי] דסוכה על שם, ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך (מלכים א, ח). וכ"כ בסוכה (מח ע"א) **ובחגיגה** (יז ע"א).

ותוספות (ראש השנה ד ע"ב ד"ה פז"ר קש"ב) **כתבו**: "וברכה לעצמה פי' בקונטרס שמברכין היו המלך זכר לחנוכת הבית דכתי' בספר מלכים (א' ח) ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך כדתיניא בתוספתא דסוכה [פ"ד]. ובפרק לולב וערבה (סוכה ד' מז. ושם) אין משמע כך דתיניא התם כשם ששבעת ימי החג טעונים קרבן שיר וברכה ולינה כך שמיני טעון כו' ורוצה לומר מאי ברכה זמן ופריך זמן כל שבעה מי איכא ומטיק מאי ברכה ברכת המזון ותפלה..."

ותוס' (ר"ה ד ע"ב) **כתבו**: "שיר אומר ר"ת שהיו אומרים בבית הכנסת מזמור שלם מה שאין כן בכל שאר ימי החג שלא היו אומרים מזמור שלם אלא חציו ביום אחד וחציו ביום אחר כדאיתא פרק החליל (סוכה ד' נה. ושם) וסימניך הומבה"י ובמסכת סופרים משמע שהיו אומרים בבית הכנסת למנצח על השמינית ושמא כמו כן היו הלויים אומרים בבית המקדש". וכ"כ **ביומא** (ג ע"א ד"ה שיר). **וכתוס' כתב** הר"ן (סוכה מז ע"א).

הריטב"א (ר"ה ד ע"ב) **השיב על פירושי** רש"י ותוס' והסביר מעט אחרת: "ושיר בפני עצמו. פרש"י אין שירו שורה לשל סוכות ולא פירש לנו מה שירו, ולא נהירא שאפי' ימי החג נמי אין שיר זה כשיר זה כדאיתא בסוכה (נ"ה א), ותוס' פירשו שאומר בו מזמור שיר שלם משא"כ בשאר ימות החג כדאיתא בסוכה, ולישנא דשיר בפני עצמו לא משמע הכי כלל, ונראה לפרש שאם חל שבת בתוך החג שנדחה שירו של יום מפני שירו של שבת וביום שלאחריו אומר השיר שנדחה מיום שבת וכן דוחין מיום ליום ונמצא אחרון נדחה כדאמר התם, ואילו שמיני מכלל החג היו אומרים בשביעי שירו של ששי ובשמיני שירו של שביעי והיה שירו של שמיני נדחה,

6. וכן נוהגים המתפללים בנוסח הגר"א. אלא דנוהגין כן אף בשביעי של פסח, אף דאינו רגל בפ"ע.